

și fără o asemenea iluzie n-ar mai exista poate literatura care este o realitate mai adevărată decât realitatea istorică. În fond, iluzie au fost și târâmurile îndepărtate ale Indiilor pentru Cristofor Columb. Iar regina Isabela a intuit bine că acela care-i cerea consimțământul de a se aventura în căutarea lor era înainte de toate un creator, un imaginativ, un posibil ctitor de mare operă, un poet în ultimă instanță, și nu doar un temerar navigator și explorator: „Du-te și caută-le. Iar dacă acele târâmurii nu există aievea, cerul va avea grijă să le zămislească, anume, spre a te răsplăti pentru curajul și speranța ta”.

Poate că nimeni dintre personajele reale ale istoriei nu se aseamănă mai mult cu Don Quijote decât Cristofor Columb. Acestea sunt miturile spaniole care de secole au dat și dau – alături de altele – noi sensuri și noi legitimări spiritului european, fertilizându-l. Și nu doar celui european, de vreme ce Don Quijote constituie – așa cum remarcă Salvador de Madariaga – unul din cei „doi poli de conduită pentru toți oamenii, doi eroi simbolici ai umanității”, celălalt fiind Hamlet. Mi se pare, de altfel, simptomatic că tocmai cineva din America Latină, din acele târâmurii descoperite de Columb, e vorba de Octavio Paz, a putut scrie aceste propoziții: „Cine a văzut Speranța, nu o mai uită. O caută sub toate cerurile și printre toți oamenii”.

Viața ca o coridă de Octavian Paler e un eseu despre destinul creatorului, al scriitorului în primul rând. Un destin care, mai devreme sau mai târziu, te somează să optezi. A opta pentru literatură nu e deloc ușor, fiindcă a opta pentru o iluzie presupune o maximă și adesea tragică luciditate. Nimeni nu e mai lucid ca Don Quijote, prototipul creatorului, a cărui estetică

„își conține morala întocmai ca Parthenonul”. Și Octavian Paler nu face decât să confirme o dată în plus schițând acest „program” al scriitorului: „puterea de a lua mereu de la capăt, de a te culca seara convins că ai ratat totul și de a te îndrepta spre masa de scris îndată ce te trezești, inteligența de a fi modest (pentru a nu fi ridicol) și nebunia de a fi orgolios (pentru a nu renunța), curajul de a te înspăimânta când te simți victorios și insolenta de a sfida înfrângerile, găsind în ele tăria, tenacitatea, încăpățânarea, pe care nu ți le pot da victoriile”.

Am afirmat odată, plecând de la o idee a scriitorului, că toate cărțile lui Octavian Paler sunt victorii, mai mari ori mai mici, asupra Singurătății. Critica a vorbit în repetate rânduri despre ce înseamnă pentru literatura sa memoria, amintirile, care recuperează, căci: „ceea ce nu trăim la timp nu mai trăim niciodată”. S-a vorbit chiar despre obsesia memoriei. Și, așa putea adăuga acum, dulcea, fecunda tiranie a amintirilor care devin literatură: „Dacă în timpul trăit al aventurii, Ulise se putea apăra de cântecele sirenelor, fie legându-se de catarg, fie astupându-și urechile cu ceară, de amintiri n-avea cum să se apere. A fost nevoit să le lase să-și depene cântecul. Astfel, acțiunea a devenit poveste, literatura fiind, de ce nu? o consolare a sedențarilor”.

Numai proștii aleargă tot timpul; ei nu știu că sunt lucruri care nu pot fi observate decât stând nemișcat, că „**Odiseea** însăși s-a născut într-o oră de imobilitate”; ei nu cunosc al patrulea punct cardinal de care vorbește Octavian Paler și din scrutarea căruia se naște Arta. Ei nu vor trăi niciodată acea clipă purificatoare când afară plouă ca în copilărie...

CONFRUNTĂRI EPISTOLARE

95 de ani de la moartea lui George Ivașcu

În **Confruntări literare** (vol. II, București, 1987) George Ivașcu publică și comentează corespondența sa cu G. Călinescu la care se referise, în treacăt, cu diferite prilejuri, de-a lungul celor peste 22 de ani, câți trecuseră până la această apariție de la moartea autorului **Istoriei literaturii române de la origini până în prezent**.

Mai mult, George Ivașcu făcea acest gen de restituire după două decenii de la tipărirea primului volum din **Confruntări literare**, răstimp în care s-a scris atât de mult (și totuși atât de puțin) despre G. Călinescu, inclusiv o foarte bună biografie datorată lui Ion Bălu și o monografie a lui Dumitru Micu. Corespondența dintre G. Călinescu și George Ivașcu ne transmite tensiunea a două perioade importante din viața și activitatea celor doi – a „Jurnalului literar” apărut la Iași în 1939, și a primilor 10 ani ai „Contemporanului”, seria Ivașcu – așa cum poate nici o altă reconstituire, nici o altă evocare, oricât de expresivă, n-ar putea-o reda. Este mai întâi o tensiune a faptei, a creației, amplificată însă de împrejurările dramatice ale istoriei însăși. Ni se relevă, apoi, desigur, indirect, prin reacțiile, răspunsurile, atitudinile, pertractările, de altfel mereu con-

structive în spirit, ale lui George Ivașcu, un Călinescu imprevizibil, neliniștit, niciodată îngenuncheat de adversități, dominator și tandru totodată, aceeași fiindă emina-mente creatoare, cu energii nebănuite, inepuizabile și, mai ales, aceeași **conștiință**, conștiința caracteristică marilor umaniști și marilor intelectuali patrioți. Parcurgând corespondența, impresionantă mărturie privind atâtea momente de maximă încordare, de teribile frământări și „confruntări”, am simțit, ca și în cazul celei dintre G. Călinescu și Al. Rosetti, presiunea unei istorii care se precipita. „Dialogul” epistolar se desfășoară, într-adevăr, așa cum observă George Ivașcu, între un temperament nestăvilit, aprins (al lui Călinescu) și „**unul de pasionat profesionist întru ale jurnalismului**”. Simptomatic, dialogul, comunicarea au durat 30 de ani, nici un alt discipol al genialului critic nemanifestând atâtea devotament ca George Ivașcu. Și, înclin să cred, nici unul, în afara acestuia, nu s-a bucurat de atâtea încredere și de o prietenie atât de îndelungată, practic până în clipa morții marelui om, încât nu există, în esență, nici o diferență de ton și de stare între scrisorile tânărului de 28 de ani, secretar de redacție

la „Jurnalul literar“ („Sunt, deci, și promit solemn că voi fi totdeauna cuminte“; „Vă aștept [...] cu nerăbdare (la Iași – n. mea). Mă bucur ca un copil că veniți duminică. Mă voi fortifica, mă voi lămuri asupra multor lucruri, mă voi reconforta. În sfârșit, voi simți prezența căpitanului de corabie...“) și cele ale omului și scriitorului, diriguitor, mai târziu, al celei mai impozante reviste românești postbelice – „Contemporanul“. În trecut fie zis, numai cu colecția acestei publicații de ținută europeană, George Ivașcu, precum odinioară Iacob Negruzzi, ar fi putut păși, triumfător, sub cupola oricărei mari Academii de Litere. Să sperăm, așa cum scriam la dispariția sa neașteptată, în primăvara anului 1988, că în Câmpiile Elizee va fi existând o asemenea Academie.

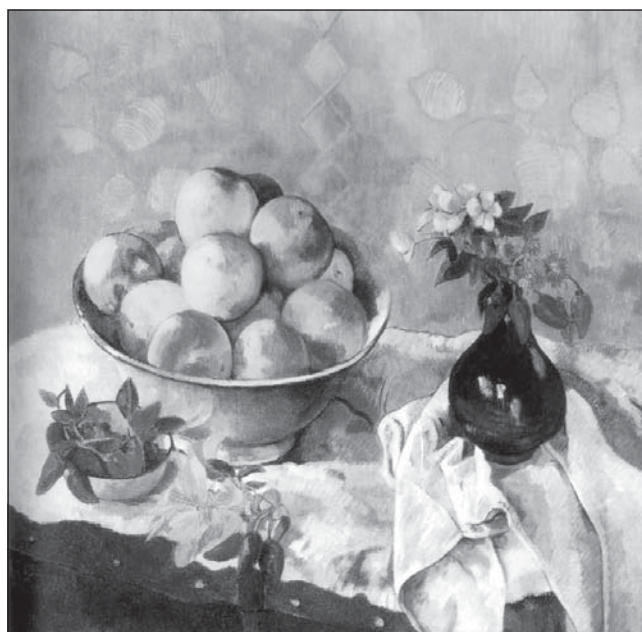
Corespondența cu G. Călinescu atestă încă o dată, dacă mai era nevoie, pasiunea și vocația jurnalistului, care, pe lângă stăpânirea autoritară a meseriei („meseria tutelară“, cu propria-i formulă), a tainelor artei publicistice, avea luciditatea, echilibrul și pragmatismul constructorilor temerari și temeinici, tact, intuiție politică excepțională și, nu în ultimul rând, răbdarea și generozitatea de a acționa, atunci când interesele majore ale culturii sau ale publicației pe care o conducea o cereau, așazicând din planul al doilea. Scrisorile ce privesc colaborarea lui G. Călinescu la „Contemporanul“ sunt elocvente pentru puterea de adecvare și pentru știința amortizării șocurilor în condiții social-politice dificile, potrivnice, contradictorii. Trebuie spus deschis: dacă cititorul român a putut lua săptămânal contact, în „obsedantul deceniu“, cu spiritul proteic al lui G. Călinescu, aceasta se datorește în mare măsură lui George Ivașcu. Însăși reintrarea fostului director al „Jurnalului literar“ în publicistică, după 1944, se leagă de activitatea și personalitatea lui George Ivașcu, care a știut să-l mobilizeze pe G. Călinescu în momentele grele și să-l readucă mereu la locul din care acesta nu putea lipsi, decât cu riscul unei mari, irecuperabile pagube în planul culturii noastre. Punând cu precizie accentele, nuanțele, George Ivașcu înlătura indispoziția, rezolva conflictele, risipea norii. Iau la întâmplare un exemplu: scrisoarea din 7 ianuarie 1961: „Mult Stimată și Lubite Maestre! Consternată, redacția îmi semnaleză că ați refuzat cronica pentru acest număr, punând un veto colaborării Dv. până la publicarea poeziei pe care ați transmis-o pentru numărul din 30 decembrie 1960. De n-aș fi grav bolnav, v-aș fi cerut îngăduința de a mă primi și a vă expune pe larg dificultățile pe care redacția le întâmpină în publicarea acestor versuri; ele sunt considerate cu totul inaccesibile, dacă nu de-a dreptul ermetice, unele nume proprii evocate părănd atât de stranii, încât inserează un «mesaj criptic». Enormitate! veți exclama și, din punctul Dv. de vedere, pe bună dreptate. La o lectură mai puțin superficială, făcută de un cititor avizat, poezia nu este ermetică, și nici măcar «dificultătoasă». Vă rog, însă, să vă situați cât de cât în locul (și locurile) Opiniei Publice care vă așteaptă și vă urmărește săptămânal, în paginile noastre, și din care o parte, cel puțin, vă ia drept călăuză în ale artei și literaturii, și atunci veți realiza exact dificultatea – reală pentru redacția noastră – de a publica o poezie într-adevăr

originală, valoroasă, însă doar pentru un cerc restrâns, inaccesibilă, deci, marii mase de cititori.“

Nu numai inspirată în retorica ei simpatcă, dar și elocventă pentru dragostea neclintită față de Maestru, pentru abilitatea cu care George Ivașcu știa, reușea să-l țină pe un Călinescu „lipit“ de revista pe care o conducea, este această încheiere a unei epistole în care autorului **Cronicii optimistului** i se solicită anumite colaborări și i se dă, totodată, deplina libertate de a decide: „Nu e nimeni mai tare ca Dv. la «Contemporanul», nici chiar umilul Dv. supus, G. Ivașcu“.

Scrisorile primite de acesta din urmă de la G. Călinescu sunt din păcate puține și, cu o singură sau două excepții, fără o semnificație deosebită. Mai interesante, cu o marcă de neconfundat, sunt dedicațiile pe diferite cărți; între acestea, cele pe care le citez în continuare îmi apar profund revelatoare în privința relațiilor afectuoase și de fructuoasă colaborare. Pe prima pagină din **Principii de estetică**, Călinescu scrie: „Lui G. Ivașcu, arcul de ceasornic al „Jurnalului literar“. / Cu mare afectiune. / G. Călinescu / Iași, '939“. A doua datează din 1964 (volumul **Cronicile optimistului**): „Lui G. Ivașcu, umbra sufletului meu fără de care aș fi stingher“.

„Căpitanul secund“ de la „Jurnalul literar“, săptămânal de referință, ce apărea într-un Iași crepuscular, într-un Iași de care își legaseră pentru totdeauna numele și renumele cele mai importante reviste, „Dacia literară“, „Convorbiri literare“, „Contemporanul“, „Viața românească“, el însuși devenit unul dintre cei mai mari jurnaliști și arhitecți de publicații din cultura noastră, a rămas un prieten credincios, mereu îndatorat, iar în unele clipe de cumpănă, apărător discret și eficient, „umbra sufletului“ lui G. Călinescu. Corespondența ne relevă faptul că întâlnirea lui George Ivașcu cu G. Călinescu a fost una providențială. Biografiile lor se intersectează, se împletesc timp de trei decenii – se și despart! – și n-aș putea spune care a avut mai mare nevoie de celălalt...

Paul Gauguin – *Still Life with Grapefruits*